

Karel de Bazel, bouwmeester naast God (1869-1923)

Nog maar 13 jaar was Karel, toen hij in Den Haag bij een timmerman/meubelmaker in de leer ging. Hij kan niet veel meer scholing hebben gehad dan 6 of 7 jaar lager onderwijs. Hij werd een volleerd timmerman, kennis en kunde die hem goed van pas kwamen in zijn latere loopbaan als een van de meest vooraanstaande Nederlandse architecten van zijn tijd.

Nol Verhagen

*Portret van De Bazel
door Gerard Rueter,
1906*

Van timmerman tot architect

Die timmermansopleiding begon in 1882, maar de kleine Karel was een studieuus ventje dat volgens de overlevering altijd met zijn neus in de boeken zat. Dus hij volgde naast zijn praktijkopleiding bij de timmerman ook een avondopleiding bouwkunde aan de Academie voor Beeldende Kunst in Den Haag. Daar kreeg hij een veelzijdige opleiding. De beroepen (en de beroepsopleidingen) van bouwvakker, opzichter, technisch tekenaar, grafisch ontwerper en architect lagen destijds dicht

bij elkaar dan tegenwoordig. De Bazel is daar een sprekend voorbeeld van.

Na zijn opleiding aan de Haagse Academie kwam De Bazel in 1889 als tekenaar te werken op het Amsterdamse kantoor van de beroemdste Nederlandse architect uit die tijd, Pierre Cuypers, die enkele jaren daarvoor het Rijksmuseum had gebouwd en die in 1889 juist de laatste hand legde aan het Centraal Station. Cuypers moet een hoge dunk van De Bazel hebben gehad, want hij gaf hem al snel een vooraanstaande rol bij de bouw van de St.-Vituskerk in Hilversum, een klus die De Bazel bijna het leven kostte. Niet door een ongeluk op de bouwplaats, maar door de immense inspanning die het de ziekelijk aangelegde jongeman moet hebben gekost om deze opdracht tot een goed einde te brengen. De bouw startte op 12 mei 1891 en de kerk werd ingewijd op 5 september 1892.

De Bazel was er fysiek en misschien ook wel mentaal zo beroerd aan toe dat zijn arts hem niet eens naar een Duits Kūrort durfde te laten reizen. Maar De Bazel zette door, reisde naar Duitsland, deed daar een zogenaemde Kneipp-kuur en kwam als herboren terug naar Nederland.

Bouwmeester naast God

In mijn artikel over De Bazel in *Bussums*

*St.-Vituskerk in
Hilversum*

Annonce voor het
'Atelier voor Architectuur,
Kunstnijverheid en Decoratieve
Kunst' van De Bazel en
Lauweriks

Hofstede Oud Bussem
en villa Malpertuus

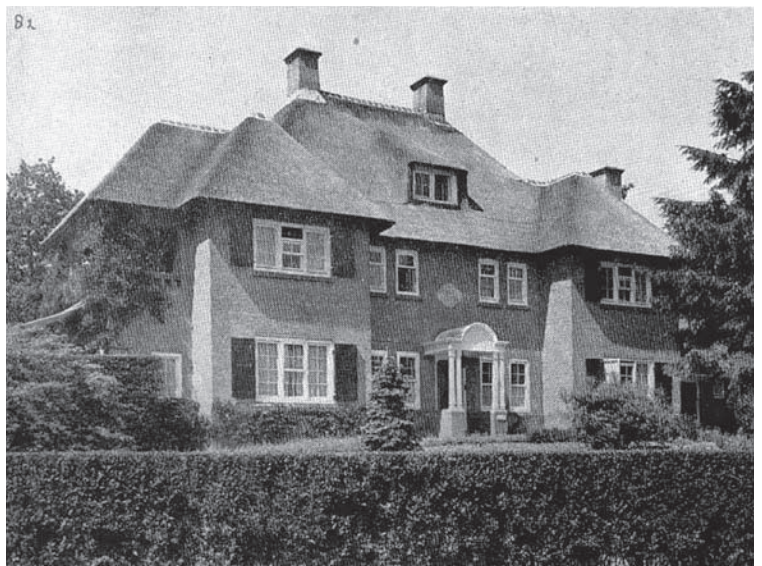
Historisch Tijdschrift (jrg. 34, nr. 3, 2018) heb ik al beschreven hoe De Bazel zich losmaakte van het katholieke gedachtegoed van Cuypers en aanhanger werd van de theosofie en de vrijmetselarij. Hij zag zichzelf als een bouwmeester in de zin waarin dit woord in de vrijmetselarij wordt gebruikt: niet alleen een bouwer van huizen, maar ook van een betere wereld, waarvan de beginselen zijn gelegen in de kosmische ordening van al het bestaande.

Samen met collega Mathieu Lauweriks richtte hij in 1895 een 'Atelier voor Architectuur, Kunstnijverheid en Decoratieve Kunst' op. Zijn leven lang zou De Bazel behalve bouwwerken ook meubels, tapijten, serviezen, glaswerk en zelfs postzegels ontwerpen. Tot de verbeelding spreekt vooral de wieg die hij in 1909 voor de geboorte van prinses Juliana ontwierp (zie kader).

Het Atelier ging in 1900 als gevolg van een nieuwe inzinking van De Bazel echter ter ziele. Hij was toen inmiddels getrouwd met Maria Ooschot, een zus van zijn jeugdvriend Kees Ooschot, die hij in de Haagse Schilderswijk had leren kennen. Het paar vestigde zich in 1902 met twee dochters in Bussum. Er zouden nog twee dochters volgen.

Bouwen in Bussum

Het is niet helemaal duidelijk waarom De Bazel naar Bussum verhuisde. Misschien had hij door zijn werk aan de Vituskerk in Hilversum hier nog contacten in de bouwwereld. Waarschijnlijker is dat hij vrienden uit het Amsterdamse kunstenaarsmilieu volgde, die al eerder in het Gooi waren neergestreken. In 1901 verbouwde hij het huis van een van hen, de toen al beroemde

Villa Oldeheuvel

De mooi gedetailleerde entree van Parklaan 35

Villa Meentwijk

schilder/tekenaar Jan Veth op Parklaan 35.

Hij kwam hier te verkeren in de kringen 'die ertoe doen' en kreeg al snel andere opdrachten, onder anderen van de burens van Veth aan de Parklaan op de nummers 31 en 33. Vanaf 1902 werkte hij aan zijn eerste grote opdracht als zelfstandig architect: de bouw van de melkerij Hofstede Oud Bussem aan de Flevolaan in Bikbergen.

Met dit fantastische gebouw (kijk vooral eens op www.hofstedeoud-bussem.nl, onder meer voor een drone-vlucht over het complex) vestigde De Bazel zijn naam als vooraanstaand architect. Een opvallend element is het klokkentorentje, dat nog diverse malen in ontwerpen van De Bazel zou opduiken, onder andere in Meentwijk (Bussum, 1909), in het hoofdkantoor van

*Huizen van de
Algemeene Arbeiders
Bouwvereniging
Bussum aan de
Huizerweg (toen nog
een zandpad), kort na
de oplevering in 1918*

de Heidemij (Arnhem, 1912) en in het Gemeenlandshuis (Hilversum, 1917).

Tussen de bedrijven door bouwde hij op de hoek van de Amersfoortsestraatweg en de Verhulstlaan een houten huisje Het Mouwtje en aan de Busken Huëtlaan het villaatje Nardincklandt voor zijn vriend Frans Coenen. Beide bouwwerken lagen destijds in een soort niemandsland, ver buiten de bebouwde kom van zowel Bussum als Naarden. Het Brediuskwartier zou pas vanaf 1920 in ontwikkeling worden genomen – overigens op basis van een stratenplan dat al in 1903 in opdracht van de gemeente Bussum door De Bazel was ontworpen.

De Godelindestichting

Voor rijk en arm

Aan de Groot Hertoginnelaan ontwierp De Bazel drie kapitale villa's, Malpertuus (1909), Meentwijck (1912) en Oldeheuvel (1914). Het laatstgenoemde huis is in 1968 gesloopt. De overige twee zijn helaas vanaf de openbare weg niet meer goed zichtbaar.

Behalve aan deze opdrachten vanuit de Bussumse bourgeoisie werkte De Bazel vanaf 1912 ook voor de socialistische Algemeene Arbeiders Bouwvereniging Bussum (AABB) aan een plan om aan de Huizerweg een groot project van maar liefst 136 arbeiderswoning te bouwen. De keuze van de plek, ver van het centrum, werd ingegeven door de omvang van het project – ook toen kampte Bussum al met ruimtegebrek. Dit zou het begin worden van wat wij nu kennen als de Godelindebuurt. De eerste huizen werden vanwege de schaarste tijdens de Eerste Wereldoorlog pas in 1918 opgeleverd.

De buurt raakte in Bussum bekend als de Bolsjewiek – sommigen beweren dat die naam ontleend is aan de rode pannendaken van de wijk, maar een meer voor de hand liggende verklaring

is de politieke gezindheid van de toenmalige bewoners. Naar aanleiding van deze activiteiten raakte De Bazel ook betrokken bij de ontwikkeling van het bekende Philipsdorp in Eindhoven, een van de weinige fabrieksdorpen in ons land.

al in 1896 een stempel ontwierp voor het toenmalige Gemeentearchief in de Waag op de Nieuwmarkt.

Hij heeft de voltooiing van zijn grootste werk niet mogen beleven. Op 28 november 1923 reisde de 54-jarige De Bazel met de trein

Stempel voor het Gemeentearchief Amsterdam

In Bussum bouwde De Bazel in 1920 in opdracht van de gemeente aan de Huizerweg nog het eerste bejaardentehuis van Bussum, bekend onder de naam Godelindestichting. Het is in 1968 gesloopt om plaats te maken voor een veel groter gebouw van de hand van een andere Bussumse architect, Klaas van den Berg.

De Bazel aan de Vijzelstraat

Intussen had De Bazel de opdracht gekregen voor zijn magnum opus, het kantoor van de Nederlandsche Handel-Maatschappij (NHM) aan de Vijzelgracht in Amsterdam. Dit meesterwerk, dat inmiddels de naam draagt van zijn schepper, valt buiten het bestek van dit artikel. Het is sinds 2007 het onderkomen van het Amsterdamse Stadsarchief. Het toeval wil dat De Bazel

van Bussum naar Amsterdam om de begrafenis van mede-architect Michel de Klerk bij te wonen. Eenmaal aangekomen in Amsterdam werd zijn levenloze lichaam ontdekt in de coupé. Een zware hoestbui was hem fataal geworden – hij leed aan een longaandoening. Op 3 december 1923 werd hij begraven in Driehuis-Westerveld. Het gebouw aan de Vijzelstraat kon pas in 1926 in gebruik worden genomen.

Bronnen

- A.W. Reinink, *K.P.C. de Bazel*, in de reeks Beeldende Kunst en Bouwkunst in Nederland. Amsterdam, 1965
- Marty Bax, *K.P.C. de Bazel (1869-1923), vormgever van een nieuwe wereld*. Amersfoort, 2007
- Archief Historische Kring Bussum
www.hofstedeoud-bussem.nl

Deze wieg werd bij de geboorte van prinses Juliana aangeboden uit naam van de Amsterdamse vrouwen en meisjes. Aan de uitvoering werkten velen mee. Het borduurwerk werd uitgevoerd door Algemeene Vrouwenvereniging 'Tesselschade-Arbeid Adelt', de eerste Nederlandse vrouwenvereniging. Na prinses Juliana hebben ook haar dochters, de zonen van prinses Beatrix en de prinsessen Amalia (2003), Alexia (2005) en Ariane (2007) in deze wieg gelegen. De wieg bestaat uit een ovalen ligbak, die staat op een rozenhouten onderstel met zes slanke poten. De houten delen zijn versierd met houtsnijwerk, uitgevoerd in de Amsterdamse meubelwerkplaats De Ploeg van Kees Oosschot. (bron Wikipedia)

